

РОЗДІЛ 3

ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО І ЦИВІЛЬНИЙ ПРОЦЕС; СІМЕЙНЕ ПРАВО; МІЖНАРОДНЕ ПРИВАТНЕ ПРАВО

УДК 347.121.2:341.231.145

ПРАКТИКА ЄСПЛ ЩОДО ЗАХИСТУ МАЙНОВИХ ІНТЕРЕСІВ ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ У РАЗІ ВИКОРИСТАННЯ ЗОБРАЖЕННЯ, ІМЕНІ, ІНШИХ ОЗНАК, ЯКІ ЇЇ ІНДИВІДУАЛІЗУЮТЬ

ECHR JURISPRUDENCE ON PROTECTING THE PROPERTY INTERESTS OF AN INDIVIDUAL TO USE THE IMAGE, NAME, AND OTHER MEANS OF AN INDIVIDUALIZATION OF NATURAL PERSONS

Блажівська Н.С.,

кандидат юридичних наук

докторант Інституту законодавства Верховної Ради України

У статті досліджено практику ЄСПЛ щодо захисту майнових інтересів фізичної особи у разі використання зображення, імені, інших ознак, які її індивідуалізують. Встановлено, що майнові інтереси фізичної особи у разі використання зображення, імені, інших ознак, які її індивідуалізують, можуть бути як самостійним предметом захисту, так і захищатися в межах загальної можливості фізичної особи вільно, на власний розсуд визначати свою поведінку у сфері свого приватного життя. Доведено, що захист таких інтересів підпадає під дію тих самих меж та обмежень, що і відповідне особисте немайнове право.

Ключові слова: право на ім'я, право на зображення, ознаки, що індивідуалізують фізичну особу, майнові інтереси, практика ЄСПЛ.

В статье исследована практика ЕСПЧ по защите имущественных интересов физического лица при использовании изображения, имени, других признаков, которые его индивидуализируют. Установлено, что имущественные интересы физического лица при использовании изображения, имени, других признаков, которые его индивидуализируют, могут быть как самостоятельным предметом защиты, так и защищаться в рамках общей возможности физического лица свободно, по своему усмотрению определять свое поведение в сфере своей частной жизни. Доказано, что защита таких интересов подпадает под действие тех же границ и ограничений, что и соответствующее личное неимущественное право.

Ключевые слова: право на имя, право на изображения, признаки, индивидуализирующие физическое лицо, имущественные интересы, практика ЕСПЧ.

The article examines the ECHR jurisprudence on protecting the property interests of an individual to use the image, name, and other means of an individualization of natural persons. It has been established that the property interests of an individual to use the image, name, and other means of an individualization of natural persons, can be both an independent subject of protection or protected within the general possibility of a natural person to freely and at its own discretion determine his/her conduct in the area of private life. It is proved that the protection of such interests is the subject to the same limits and restrictions as the corresponding personal non-property right.

Key words: right of name, right of image, means of an individualization of natural persons, property interests, ECHR jurisprudence.

Постановка проблеми. Остання кодифікація цивільного законодавства одним із беззаперечних своїх досягнень має закріплення на рівні окремої книги особистих немайнових прав фізичної особи. При цьому поняття особистого немайнового права розкривається серед інших ознак через відсутність економічного змісту. Однак сьогодення свідчить, що зображення, ім'я, інші ознаки, які індивідуалізують фізичну особу, можуть бути використані в цивільному обороті в комерційних цілях, наприклад, для просування продукції на ринку, та внаслідок цього приносять своїм володільцям значну майнову вигоду як плату за дозвіл на таке використання. Це ставить перед науковцями завдання щодо необхідності закріплення та визначення правової природи можливості фізичної особи контролю-

вати використання ознак, які її індивідуалізують, у комерційних цілях.

Стан дослідження. Попри відсутність комплексного методологічного дослідження, питання майнових інтересів фізичної особи у разі використання в комерційних цілях зображення, імені, інших ознак, які її індивідуалізують, уже неодноразово ставали предметом вітчизняних наукових праць. Окремі з таких досліджень стосуються об'єктів такого використання. Так, С.А. Сліпченко у праці, присвяченій оборотоздатності об'єктів особистих немайнових благ, що забезпечують соціальне буття фізичної особи, виходячи із засад концепції про дуалістичну природу прав на нематеріальні об'єкти, зокрема деякі особисті немайнові об'єкти, доходить висновку про наявність майнового змісту в правах на оборотоздатні

об'єкти, права на які спрямовані на забезпечення соціального буття фізичної особи [1, с. 271]. Інші науковці акцентують увагу на умовах правомірності використання рис зовнішності людей з комерційною метою. Наприклад, О.О. Кулініч аналізує умови правомірного використання зображення людини під час створення і поширення реклами; використання зображення як зображувального елемента торговельної марки (знаку для товарів і послуг); використання зображення іншим способом, ніж у рекламі або як елемента знаку для товарів та послуг, зокрема шляхом нанесення зображення на етикетки товарів, упаковки, у зовнішньому вигляді будь-якого товару [2, с. 174–178]. Деякі дослідження розкривають правову природу можливості використання в комерційних цілях зображення людини, імені, інших ознак, які її індивідуалізують. Зокрема, О.О. Посикалюк вважає, що можливість комерційного використання ознак індивідуальності вже охоплюється змістом закріплених особистих немайнових прав, а тому її правова природа визначається як складник змісту відповідного особистого немайнового права – правомочність позитивного (використовувати та дозволяти використання), негативного спрямування (вимагати не використовувати), а також захисту. При цьому ознаки індивідуальності в цьому контексті вчений тлумачить широко та включає в них не тільки зображення, ім'я в усій різноманітності змісту цих термінів, а й голос та інші індивідуальні особливості за умови їх однозначної асоціації з фізичною особою-носієм та комерційною цінністю їх використання [3, с. 162].

Метою цієї статті є визначення особливостей захисту майнових інтересів фізичної особи у разі використання зображення, імені, інших ознак, які її індивідуалізують, відповідно до практики ЄСПЛ.

Виклад основного матеріалу. Насамперед відзначимо, що, незважаючи на відсутність у практиці ЄСПЛ рішень, в яких безпосередньо б закріплювалось право фізичної особи на використання в комерційних цілях зображення, імені, інших ознак, які її індивідуалізують [4, с. 115], все ж таки є численні справи, в яких порушувалися питання про захист майнових інтересів, пов'язаних із таким використанням, у контексті застосування ст. 8 та 10 ЄКПЛ та ст. 1 Першого протоколу. На підтвердження того, що ст. 8 ЄКПЛ своїм змістом охоплює захист можливості фізичної особи використовувати в комерційних цілях своє зображення, ім'я, інші ознаки, які її індивідуалізують, доцільно навести справи *Von Hannover v. Germany* [5] та *Von Hannover v. Germany* (No. 2) [6]. У рішеннях по цих справах ЄСПЛ зробив три важливі для нашого дослідження правові висновки:

1) концепція приватного життя поширюється на аспекти власної ідентичності, такі як ім'я особи, фотографія, або фізична і моральна недоторканність; гарантія, надана статтею 8 Конвенції, перш за все спрямована на забезпечення розвитку, без зовнішнього втручання, особистості кожного індивіда у його зв'язках з іншими людьми;

2) зображення особи є одним із головних атрибутів її особистості, оскільки воно розкриває унікальні

характеристики особи і відрізняє особу з-поміж інших; Право на захист свого зображення є, таким чином, одним з головних складників особистого розвитку. Воно передбачає, головним чином, право індивіда контролювати використання свого зображення, включно з правом відмовлятися від його оприлюднення;

3) якщо існує який-небудь публічний інтерес типу комерційного інтересу журналів до оприлюднення фотографій і статей, такі інтереси мають бути збалансовані з правом на ефективний захист приватного життя.

Інколи як аргумент проти поширення ст. 8 ЄКПЛ на захист майнових інтересів фізичної особи щодо використання свого імені, зображення та інших ознак, що її індивідуалізують, у комерційних цілях посилаються на рішення у справі *Vorsina v. Russia* [7]. Однак детальний аналіз цього рішення не дає підстав стверджувати, що ЄСПЛ визнав ці майнові інтереси такими, що виходять за межі захисту ст. 8 ЄКПЛ. Так, справа стосувалася використання в 90-х роках минулого століття пивоварним заводом на етикетках пляшок з пивом «Ворсинское», на рекламних щитах і на товарному знаку імені та зображення А.Ф. Ворсина, одного з перших пивоварів на Алтаї, прадіда заявників. При цьому зображення А.Ф. Ворсина було копією з портрета, яку заявники передали в місцевий краєзнавчий музей для експонування, музей же потім передав копію портрета пивоварному заводу, дирекція музею дозволила заводу використовувати портрет. Заявники стверджували про порушення Російською Федерацією їхнього права на повагу приватного і сімейного життя, що виразилося у вимозі заборонити відтворення імені і зображення їхнього прадіда на пивних пляшках.

ЄСПЛ визнав цю заяву явно необґрунтованою, а тому оголосив її неприйнятною. Але важливою є мотивація такого рішення. Насамперед підкреслимо, що ЄСПЛ виходив з принципової можливості допустити поширення ст. 8 ЄКПЛ на захист інтересів, пов'язаних із комерційним використанням портрета прадіда. Аргументи неприйнятності заяви полягали в іншому, проаналізуємо їх.

По-перше, заявники самі передали копію портрета в краєзнавчий музей. Таким чином, ЄСПЛ дійшов висновку, що загалом вони погодилися з тим, що портрет можуть бачити інші люди. Безумовно, це не свідчить, що заявники дозволили комерційне використання зображення їхнього прадіда. Водночас це свідчить про правомірність надання дирекцією музею дозволу на виробництво образотворчої друкованої, сувенірної та іншої продукції і товарів народного споживання з використанням зображення музейних предметів, яким, власне, і стала копія портрета А.Ф. Ворсина.

По-друге, зображення розміщувалося на продукції пивоварного підприємства, яке колись було засноване прадідом заявників. На думку ЄСПЛ, у разі використання зображення таким чином пивоварний завод мав намір швидше виразити повагу його пам'яті як великого пивовара, ніж образити почуття

заявників до свого прадіда. Ще один аргумент, який впливає із мотивувальної частини рішення (хоча ЄСПЛ на ньому не акцентує), полягає в тому, що зображення стосується померлої особи. З цього приводу слушно зауважує О.О. Посикалюк, що захист майнових інтересів щодо комерційного використання ознак індивідуальності після смерті особи має бути обмежено темпоральними рамками. Це зумовлено, з одного боку, властивістю такого використання підлягати моральному старінню, а з іншого, наявним виправданим суспільним інтересом щодо використання вказаних ознак [8, с. 84].

Подальша практика ЄСПЛ свідчить про те, що положення ст. 8 ЄКПЛ поширюються на можливість використання свого імені, зображення та інших ознак, що індивідуалізують фізичну особу, в комерційних цілях, дозволяти або забороняти таке використання іншим. Підтвердженням цьому можуть слугувати дві аналогічні за фактичними обставинами та прийнятим рішенням справи: *Bohlen v. Germany* [9] та *Ernst August von Hannover v. Germany* [10]. Вказані справи стосувались використання імені заявників та заголовки новин про них без їхньої згоди в сатиричній рекламі сигарет.

Перший заявник, Дітер Болен, музикант і художній продюсер, опублікував книгу, деякі уривки з якої були видалені внаслідок судових рішень. У жовтні 2003 року тютюнова компанія запустила рекламну акцію, посилаючись на цю подію і згадуючи ім'я заявника. Інший заявник, Август Ернст ГанOVERський, добре відомий як чоловік Кароліни принцеси Монако. У 1998 та 2000 роках він був причетний до бійки, одна з фотографом, інша з менеджером дискотеки, та був засуджений за напад, що висвітлювалось у засобах масової інформації. У березні 2000 року тютюнова компанія використала цю подію в рекламі, згадуючи власне ім'я заявника та демонструючи зображення зім'ятої пачки сигарет. На вимогу заявників компанія зобов'язалася письмово утримуватися від подальшого поширення цієї реклами із заголовком та зі згадкою їхніх імен, але відмовилася виплатити компенсацію як номінальну плату за дозвіл. В обох справах ЄСПЛ дійшов висновку, що поняття «приватне життя» має широкий зміст, який не підлягає вичерпному визначенню, та серед іншого охоплює ознаки, що індивідуалізують фізичну особу. Це поняття також включає в себе розумне очікування, що ознаки, які індивідуалізують фізичну особу, та інша особиста інформація не будуть оприлюднені або використані іншим чином без згоди такої особи [9; 10].

Отже, ст. 8 ЄКПЛ охоплює своїм змістом можливість фізичної особи контролювати використання свого імені, зображення, інших ознак, які індивідуалізують фізичну особу в комерційних цілях. При цьому необхідно розуміти, що ст. 8 спрямована насамперед на захист немайнового права на приватне життя. Тому слід погодитись із твердженням, що ця стаття не може бути інтерпретована як така, що закріплює майнове право на комерційне використання ознак, що індивідуалізують фізичну особу (на

зразок *right of publicity*) [11, с. 196]. Тобто йдеться не про те, хто отримує майнову вигоду від використання таких ознак, а скоріше про попередження та заборону такого використання загалом [12, с. 695]. Таким чином, майнові інтереси фізичної особи у разі використання зображення, імені, інших ознак, які її індивідуалізують, підпадають під захист ст. 8 ЄКПЛ лише опосередковано. Отже, спочатку необхідно встановити факт втручання в приватне життя (який був відсутній у справі *Vorsina v. Russia* [7]), а потім з'ясувати, чи відповідає таке втручання легітимній меті, вимогам законності та пропорційності (дивись справи *Bohlen v. Germany* [9] та *Ernst August von Hannover v. Germany* [10]).

Водночас захист майнових інтересів фізичної особи у разі використання зображення, імені, інших ознак, які її індивідуалізують, відповідно до ст. 8 ЄКПЛ не є абсолютним, а може бути обмежено у випадках, передбачених у частині другій цієї статті. Приватноправова спрямованість нашого дослідження зумовлює необхідність акцентувати увагу на такій меті правомірного втручання в приватне життя (зокрема, і в контексті досліджуваних майнових інтересів), як захист прав і свобод інших осіб. Найбільш показовим у цьому аспекті є зіткнення права на приватність та права на свободу вираження поглядів (ст. 10 ЄКПЛ).

Так, у справах *Bohlen v. Germany* [9] та *Ernst August von Hannover v. Germany* [10] ЄСПЛ мав встановити справедливий баланс між правом заявника на повагу його особистого життя з точки зору позитивних зобов'язань держави-відповідача, згідно зі ст. 8 ЄКПЛ, і правом компанії на свободу вираження поглядів, передбачених ст. 10 ЄКПЛ. Визначення балансу між цими правами здійснюється з урахуванням вкладу в дебати, які є предметом суспільного інтересу, ступінь, в якому особа перебувала в центрі уваги громадськості, предмета публікації, попередньої поведінки відповідної особи, змісту, форми і наслідків публікації [13]. По-перше, у вказаних справах рекламна кампанія стосувалася предмета суспільного інтересу і була гумористичним і сатиричним чином пов'язана з публічними подіями та їх подальшим висвітленням у засобах масової інформації. Заявники були публічними особами, які не можуть претендувати на таку ж міру захисту особистого життя як особи, що не перебувають у центрі уваги громадськості. По-друге, в оскаржуваній рекламі не повідомлялися подробиці про приватне життя заявників. Нарешті, в рекламі не містилося нічого, що принижувало б гідність заявників або висвітлювало їх з негативного боку, вони в ній не палили, не вказувалося, що вони будь-яким чином ідентифікуються з рекламованим продуктом. По-третє, використання імені публічної особи у зв'язку з комерційним використанням без її згоди може поставити питання по статті 8 Конвенції. Проте реклама, про яку йдеться, була за своїм характером гумористичною, зважаючи, що компанія прагнула в гумористичній формі представити зв'язок між зображенням пачки сигарет, що випускається нею,

і актуальним заходом за участю відомої людини. По-четверте, лише невелика кількість людей могла б пов'язати рекламу із заявниками, оскільки ні їхнє прізвище, ні їхні фотографії не фігурували в рекламному продукті. Тільки особи, знайомі з відповідними подіями, зрозуміли б сенс реклами. По-п'яте, судом також були взяті до уваги обставини справи у разі встановлення ретельного балансу між конкуруючими інтересами, а саме той факт, що заявники вже отримали зобов'язання компанії утримуватися від подальшого поширення реклами.

Захист майнових інтересів фізичної особи у разі використання зображення, імені, інших ознак, які її індивідуалізують, може також бути предметом розгляду у застосуванні ст. 10 ЄКПЛ як обмеження свободи вираження поглядів. Для вирішення колізії між правом на приватність та правом на вираження поглядів ЄСПЛ застосовує такий правовий висновок: якщо переслідуваною метою є «захист прав і свобод інших осіб» і якщо ці «права і свободи» самі по собі відносяться до гарантованих ЄКПЛ або Протоколами до неї, то слід визнати, що необхідність забезпечення їх захисту може привести держави до обмеження інших прав і свобод, також закріплених в ЄКПЛ. Встановити баланс між конфліктуєчими інтересами досить складно, держави мусять мати в такому разі широкі межі розсуду [14].

Продемонструвати це можна на прикладі справи *Ashby Donald and others v. France* [14]. Предметом спору була створена у 1968 році Французькою федерацією високої моди система, призначена для контролю за фотографуванням під час показів моди і поширенням фотографій, відповідно до якої тільки засоби масової інформації, що підписали загальні умови використання (до яких, зокрема, входило і обмеження про те, що на фотографіях могли бути представлені тільки сім моделей будинку моди і винятково в цілях інформування громадськості, виключаючи при цьому будь-яке комерційне використання), мали право на фото і відеозйомку. Засоби масової інформації при цьому зобов'язані підписати з акредитованими особами «угоду про ексклюзивність», згідно з якою вони мають право використовувати зроблені ними зображення або відео тільки в цих засобах масової інформації. Заявники, які є професійними фешн-фотографами, отримали акредитацію Французькою федерацією високої моди та запрошувалися на покази прет-а-порте, що проходили у березні 2003 року. Вони не підписували жодної «угоди про ексклюзивність». Фотографії, зроблені одним із заявників під час цих показів, через декілька годин після показів були розміщені на інтернет-сайті, де пропонувалися у безкоштовному і платному доступі, а також для продажу.

Визначаючи межі захисту свободи вираження поглядів у комерційній сфері ЄСПЛ виходить з того, що держави користуються ширшою свободою розсуду у регулюванні свободи вираження поглядів у комерційній сфері, враховуючи також, що сфера свободи розсуду має бути відповідною, коли йдеться не про чіє-небудь «комерційне» висловлювання

у вузькому значенні, але про його участь у дискусії, що зачіпає суспільні інтереси [14]. У цій справі фотографії, що є предметом спору, були опубліковані на інтернет-сайті з метою їх продажу або надання до них платного доступу. Таким чином, розрахунок заявників носив, передусім, комерційний характер. Більше того, якщо не можна заперечувати інтерес громадськості до моди загалом і до показів моди зокрема, то не можна також говорити, що заявники взяли активну участь у дискусії, що являє громадський інтерес, оскільки вони обмежилися тільки тим, що зробили фотографії з показів моди доступними для громадськості.

Очевидно, що ні ст. 8 ЄКПЛ, ні ст. 10 ЄКПЛ не спроможні забезпечити повноцінний захист майнових інтересів фізичної особи у разі використання зображення, імені, інших ознак, які її індивідуалізують. Краще для таких цілей слугуватиме ст. 1 Першого протоколу, яка закріплює право мирного володіння своїм майном. З огляду на те, що наразі відсутня усталена практика ЄСПЛ щодо захисту досліджуваних інтересів відповідно до ст. 1 Першого протоколу, наведемо для такого висновку додаткову аргументацію.

По-перше, ЄСПЛ у своїх рішеннях уже допускав можливість поширення ст. 1 Першого протоколу на випадки порушення майнових інтересів фізичної особи у разі використання зображення, імені, інших ознак, які її індивідуалізують. Прикладом є вже згадані справи *Bohlen v. Germany* [9] та *Ernst August von Hannover v. Germany* [10]. Своє рішення про неприйнятність заяв у частині ст. 1 Першого протоколу ЄСПЛ обґрунтував такими твердженнями. Насамперед ЄСПЛ зазначив, що він не покликаний вирішувати питання про те, чи мали заявники право на отримання плати за використання свого імені в комерційних цілях відповідно до національного законодавства в інтерпретації державних судів. Крім того, втручання у майнові інтереси фізичної особи у разі використання зображення, імені, інших ознак, які її індивідуалізують, відповідно до ст. 1 Першого протоколу має бути виправдано з тих самих причин, що і у зв'язку зі ст. 8 ЄКПЛ.

По-друге, можливість використовувати ім'я чи зображення знаменитості для просування продукції на ринку саме по собі є цінним товаром. Знаменитості можуть надавати дозвіл на використання свого імені чи зображення за плату [12, с. 707]. Тому досліджувані майнові інтереси можуть охоплюватися поняттям «майно», та, відповідно, підпадати під дію ст. 1 Першого протоколу. При цьому мають бути дотримані принаймні такі умови: використання зображення, імені, інших ознак, які індивідуалізують фізичну особу, мусить мати економічну цінність; фізична особа мусить мати можливість таку економічну цінність експлуатувати; встановлено факт протиправного використання зображення, імені, інших ознак, які індивідуалізують таку особу; таке протиправне використання заподіяло фізичній особі майнову шкоду.

По-третє, можна провести аналогію із майновими правами інтелектуальної власності, які отримали вже

свій захист в усталеній практиці ЄСПЛ [11, с. 196]. Схожість цих двох інститутів (нематеріальний характер об'єктів та їх економічна цінність) дає підстави кваліфікувати майнове право на використання зображення, імені, інших ознак, які індивідуалізують фізичну особу, як права інтелектуальної власності, а відповідний інститут – як самостійну частину інституту права інтелектуальної власності [15, с. 57]. Це призводить до наукової дискусії щодо визначення взаємозв'язку права фізичної особи на власне зображення з правами інтелектуальної власності, які О.О. Кулініч запропоновано об'єднати у такі концепції: 1) визнання права на власне зображення через авторство (співаторство) за зображеною особою; 2) визнання права на власне зображення через майнові права на твір; 3) визнання права фізичної особи на власне зображення правом, що обтяжує авторські права на твір; 4) визнання права на власне зображення через суміжні права [2, с. 86–96].

Висновки. Таким чином, у результаті проведеного дослідження доходимо таких висновків. Прак-

тика ЄСПЛ підтверджує, що допоки немає підстав для запровадження окремого суб'єктивного права, яке було б спрямоване на комерційне використання зображення, імені, інших ознак, які індивідуалізують фізичну особу. Для цього досить змісту вже закріплених особистих немайнових прав, зокрема, таких як: право на ім'я; право на повагу до гідності та честі; повагу до людини, яка померла; право на індивідуальність; право на особисті папери; охорона інтересів фізичної особи, яка зображена на фотографіях та в інших художніх творах. Майнові інтереси фізичної особи у разі використання зображення, імені, інших ознак, які її індивідуалізують, можуть бути як самостійним предметом захисту, так і захищатися в межах основного цілеспрямування вказаних прав (можливість фізичної особи вільно, на власний розсуд визначати свою поведінку у сфері свого приватного життя). В обох випадках захист таких майнових інтересів підпадає під дію тих самих меж та обмежень, що і відповідне особисте немайнове право.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Слипченко С.А. Оборотоспособность объектов личных неимущественных прав, обеспечивающих социальное бытие физического лица: монография. Х.: ФОРМ Мичурина Н. А., 2011. 336 с.
2. Кулініч О.О. Теоретичні проблеми реалізації та захисту права фізичної особи на власне зображення: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.03 «Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право». Нац. ун-т «Одес. юрид. акад.». Одеса: б. в., 2017. 488 с.
3. Посикалюк О.О. Особисті немайнові права фізичних осіб у романській, германській, англо-американській системах приватного права: дис. ... канд. юрид. наук, спец.: 12.00.03 «Цивільне право і процес; сімейне право; міжнародне приватне право». К.: Науково-дослідний ін-т приватного права і підприємництва Нац. ак. правових наук Укр., 2012. 228 с.
4. Moskalenko K. The right of publicity in the USA, the EU, and Ukraine. *International Comparative Jurisprudence*. 2015. № 1. P. 113–120.
5. Von Hannover v. Germany: Court (Third Section) Judgment (Merits). 24.06.2004. App. No. 59320/00. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-61853> (дата звернення: 05.05.2018).
6. Von Hannover v. Germany (No. 2): Court (Grand Chamber) Judgment (Merits and Just Satisfaction). 07.02.2012. App. No. 40660/08, 60641/08. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-109029> (дата звернення: 05.05.2018).
7. Vorsina and Vogralik v. Russia: Court (Third Section) Decision. 05.02.2004. App. No. 66801/01. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-23736> (дата звернення: 05.05.2018).
8. Посикалюк О.О. Статика та динаміка права комерційного використання ознак індивідуальності: порівняльно-правовий аспект. Бюлетень Міністерства юстиції України: Офіційне видання. 2014/1. № 5. С. 79–86.
9. Bohlen v. Germany: Court (Fifth Section) Judgment (Merits and Just Satisfaction). 19.02.2015. App. No. 53495/09. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-152647> (дата звернення: 05.05.2018).
10. Ernst August von Hannover v. Germany: Court (Fifth Section) Judgment (Merits and Just Satisfaction). 19.02.2015. App. No. 53649/09. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-152254> (дата звернення: 05.05.2018).
11. Synodinou T. Image Right and Copyright Law in Europe: Divergences and Convergences, *Laws*. 2014. Vol. 3. No. 2. PP. 181–207.
12. Welkowitz D. Privatizing Human Rights? Creating Intellectual Property Rights from Human Rights Principles. *Akron Law Review*. 2013. Vol. 46. Iss. 3. Article 3. PP. 675–726.
13. Axel Springer AG v. Germany: Court (Grand Chamber) Judgment (Merits and Just Satisfaction). 07.02.2012. App. No. 39954/08. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-109034> (дата звернення: 05.05.2018).
14. Ashby Donald and others v. France: Court (Fifth Section) Judgment (Merits and Just Satisfaction). 10.01.2013. App. No. 36769/08. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-115979> (дата звернення: 05.05.2018).
15. Кашанин А. В. О проблеме распоряжения личными неимущественными правами автора. *Вестник гражданского права*. 2009. № 4. С. 44–98.